

MARIA JOLANTA ORŁOWSKA
Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy

OCENA MOŻLIWOŚCI PRZYGOTOWANIA PLANÓW ROZWOJU GOSPODARSTW PRZEZ DORADCÓW KUJAWSKO-POMORSKIEGO OŚRODKA DORADZTWA ROLNICZEGO W MINIKOWIE

1. Wstęp

W Polsce występuje znaczne zróżnicowanie gospodarstw pod względem wysokości uzyskiwanego dochodu oraz ich zdolności do samofinansowania rozwoju. Organizując system wsparcia dla młodych rolników, za gospodarstwa żywotnie ekonomiczne uznano gospodarstwa od 4 ESU¹. Jednak wyniki przeprowadzonych badań przez Mańko i in. [Mańko i in. 2008] pokazały, że dopiero gospodarstwa powyżej 8 ESU generują nadwyżkę na finansowanie rozwoju. Gospodarstwa o wielkości do 8 ESU w większości osiągają ujemną wartość nadwyżki na samofinansowanie. Nadwyżka na samofinansowanie rozwoju jest różnicą pomiędzy dochodem brutto (dochód z gospodarstwa rolnego powiększony o wartość rocznej amortyzacji) i umowną opłatą pracy własnej na poziomie parytetowym. Wskazuje ona jaką kwotę środków pieniężnych gospodarstwo jest w stanie wygospodarować jako wkład własny do inwestycji [Mańko i in. 2008]. Oznacza to, że gospodarstwa o wielkości do 8 ESU są w stanie zachować własny potencjał poprzez odtworzenie majątku trwałego tylko przy wysokich wyrzeczeniach w postaci ograniczenia konsumpcji lub ze źródeł osobistych.

Ze względu na zróżnicowanie gospodarstw pod względem wysokości uzyskiwanego dochodu oraz ich zdolności do samofinansowania rozwoju, gospodarstwa w Polsce podzielono na: [Mańko i in. 2008]:

1. samozaopatrzeniowe - do 2 ESU,
2. rozwijające się - od 2 do 8 ESU,
3. rodzinne - od 8 do 100 ESU,
4. farmerskie - powyżej 100 ESU.

¹ www.armir.gov.pl

Gospodarstwa, które będą chciały się rozwijać powinny mieć przygotowany plan rozwoju. Dotychczas plan przedsięwzięcia (zwany biznesplanem) opracowywany był doraźnie w celu pokazania efektów określonego przedsięwzięcia związanego z zapotrzebowaniem na kredyt bankowy. Przygotowywany był więc bardziej na potrzeby banku niż rolnika. Często zdarzało się, że rolnik zlecał jego przygotowanie sam w nim nie uczestnicząc. Tak przygotowywany plan nie daje jednak rozpoznania czy w gospodarstwie jest możliwość innego, efektywniejszego zainwestowania posiadanych środków [Leśniak 1997].

Plan rozwoju w pierwszej kolejności ma służyć przede wszystkim rolnikowi. Celem planu rozwoju jest wskazanie drogi rozwoju gospodarstwa oraz potencjalnych zagrożeń sytuacji ekonomicznej, pokazanie ryzyka. Tak sporządzony plan powinien pomóc rolnikowi w przeprowadzeniu zmian w gospodarstwie. Planowanie pomaga spojrzeć na gospodarstwo całościowo z punktu widzenia rolnika i jego rodziny. Plan rozwoju sporządzony wielowariantowo, powinien pokazywać rozwój gospodarstwa w długim okresie. Konieczny staje się ogląd gospodarstwa w dłuższej perspektywie czasu, bowiem szanse rozwojowe będą miały tylko te gospodarstwa, które lepiej i szybciej niż inne dostosują swój potencjał, produkcję oraz koszty wytwarzania do możliwości konkurencji na rynku. Analiza i planowanie rozwoju gospodarstwa daje możliwość porównania różnych rozwiązań organizacji gospodarstwa i osiąganych wyników. Umożliwia wybór najlepszego wariantu organizacji gospodarstwa. Tak opracowany plan rozwoju poprawi zarządzanie gospodarstwem. Będzie przydatny przy podejmowaniu decyzji zarówno bieżących jak i długoterminowych.

Opracowaniem planu rozwoju mogą być zainteresowane gospodarstwa z grupy gospodarstw rodzinnych, farmerskich i część gospodarstw rozwijających się. Znacząco wzrośnie rola planu rozwoju gospodarstwa w kierunku poprawienia sytuacji dochodowej rodzin rolniczych.

Przed doradztwem rolniczym staną nowe zadania. Konieczne bowiem będzie przygotowanie znacznej liczby planów rozwoju, dla gospodarstw o różnym potencjale i zróżnicowanym poziomie produkcji. Decyzje dotyczące kierunków rozwoju gospodarstwa podejmuje rolnik. Doradca powinien służyć pomocą w przygotowaniu różnych wariantów planu rozwoju, wskazywać konsekwencje dokonanych wyborów, pokazywać rozwiązanie problemów. Rolnik bowiem wybierając wariant rozwoju gospodarstwa podejmuje ważne, perspektywiczne decyzje dotyczące organizacji gospodarstwa ze wszystkimi wynikającymi z tego konsekwencjami [Leśniak 1997, Mańko 2007].

2. Cel i źródło danych

Celem opracowania było określenie potencjalnej liczby gospodarstw w województwie kujawsko-pomorskim, które aby się rozwijać, będą wymagały przygotowania planu rozwoju oraz analiza możliwości w tym zakresie Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego (K-PODR). Szacując liczbę gospodarstw rozwojowych przyjęto, że będą to gospodarstwa o wielkości ekonomicznej powyżej 8 ESU.

W opracowaniu posłużono się danymi statystycznymi GUS [Powszechny Spis Rolny 2002] oraz danymi uzyskanymi z Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego.

3. Analiza możliwości K-PODR związanych z przygotowaniem planów rozwoju gospodarstw

W województwie kujawsko-pomorskim funkcjonuje 69752² gospodarstw rolniczych. Z tego około 25091 to gospodarstwa powyżej 8 ESU.

Centrum w Minikowie (podregion bydgoski) obejmuje powiaty: bydgoski, inowrocławski, mogileński, nakielski, sępoleński, świecki, tucholski i żniński. W powiatach tych jest 25853 gospodarstw (10339 powyżej 8 ESU). W analizowanym podregionie zatrudnionych było 66 doradców terenowych. Na 1 doradcę przypadało średnio 392 gospodarstwa, najczęściej w powiecie sępoleńskim (506), najmniej w świeckim (332). Szacuje się, że w przedstawionym podregionie, aby się rozwijać, zainteresowanych opracowaniem planu rozwoju może być około 40% gospodarstw. Wyniosłoby to średnio 157 gospodarstw na 1 doradcę (tabela 1).

Drugim podregionem Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego jest podregion toruński (Oddział Przysiek). Tworzą go powiaty: brodnicki, chełmiński, golubsko-dobrzyński, grudziądzki, toruński, wąbrzeski. W podregionie tym jest 20538 gospodarstw, w tym 7675 o wielkości ekonomicznej powyżej 8 ESU. Podregion obsługiwany jest przez 38 doradców terenowych. Jeden doradca współpracuje średnio z 540 gospodarstwami. Najwięcej gospodarstw w przeliczeniu na 1 doradcę jest w powiecie toruńskim (696), najmniej w grudziądzkim (469). Potencjalnie zainteresowanych planem rozwoju będzie tu około 37% gospodarstw. Na jednego doradcę z tego podregionu przypadałoby więc sporządzenie planu rozwoju dla około 202 gospodarstw (tabela 1).

Podregion włocławski (Oddział Zarzeczewo) tworzą powiaty: aleksandrowski, lipnowski, radziejowski, rypiński i włocławski. Z 23361 gospodarstwami współdziała tu 44 doradców terenowych. Gospodarstw o wielkości ekonomicznej ponad

² Liczbę gospodarstw określono na podstawie złożonych wniosków o płatności obszarowe.

8 ESU jest tutaj 7070. Na jednego doradcę w tym regionie średnio przypada 531 gospodarstw. Najwięcej w powiecie lipnowskim (576), najmniej w radziejowskim (469). Obliczono, że około 36% gospodarstw w tym podregionie, aby się rozwijać może być zainteresowanych opracowaniem planu rozwoju. Wyniesie to średnio 122 plany rozwoju do sporządzenia przez jednego doradcę.

Tabela 1

Specjaliści zakładowi i zatrudnieni w Powiatowych Zespołach Doradztwa Rolniczego

Powiat	Liczba doradców	Liczba gospodarstw w powiecie	Liczba gospodarstw na doradcę	Szacowany odsetek gospodarstw, które będą wymagały opracowania planu rozwoju	Szacowana liczba planów rozwoju do opracowania przez jednego doradcę
specjaliści zakładowi CENTRUM W MINIKOWIE	20				
specjaliści terenowi w Powiatowych Zespołach Doradztwa Rolniczego		Podregion bydgoski			
bydgoski	10	4184	418	26,46	111
inowrocławski	12	4560	380	41,25	157
mogileński	5	2480	496	46,94	233
nakielski	7	2767	395	45,86	181
sępoleński	4	2023	506	47,95	243
świecki	13	4313	332	37,65	125
tucholski	7	2548	364	34,65	126
żniński	8	2978	372	48,39	180
Razem	66	25853	392	39,99	157
specjaliści zakładowi ODDZIAŁ PRZYSIEK	14				
specjaliści terenowi w Powiatowych Zespołach Doradztwa Rolniczego		Podregion toruński			
brodnicki	9	4360	484	38,97	189
chełmiński	5	2517	503	36,71	185
golubsko-dobrzyński	6	3250	542	42,12	228
grudziądzki	7	3280	469	35,79	168
toruński	7	4873	696	31,27	218
wąbrzeski	4	2258	565	43,62	246
Razem	38	20538	540	37,37	202
specjaliści zakładowi ODDZIAŁ ZARZECZEWO	23				
specjaliści terenowi w Powiatowych Zespołach Doradztwa Rolniczego		Podregion włocławski			
aleksandrowski	6	3002	500	35,61	178
lipnowski	9	5184	576	25,50	147
radziejowski	8	3750	469	39,60	186
rypiński	6	3423	571	29,59	169
włocławski	15	8002	533	27,34	146
Razem	44	23361	531	30,29	161
ogółem	205	69752	340	35,97	122

Źródło: Opracowanie na podstawie badań własnych oraz danych statystycznych GUS [Powszechny Spis Rolny 2002].

Potencjalna liczba planów rozwoju przypadająca na 1 doradcę K-PODR w poszczególnych podregionach jest zróżnicowana (tabela 1). W podregionie bydgoskim najmniej planów rozwoju do opracowania przez jednego doradcę przypadnie w powiecie bydgoskim (111), najwięcej w sępoleńskim (243). Również w pozostałych powiatach podregionu bydgoskiego liczba planów jaka może przypaść do przygotowania przez 1 doradcę jest znaczna. Jeszcze mniej korzystna sytuacja jest w podregionie toruńskim. W podregionie tym najmniej planów rozwoju (168) na 1 doradcę wypadnie w powiecie grudziądzkim, najwięcej w wąbrzeskim (246). Także w trzecim z podregionów, podregionie wrocławskim, na 1 doradcę może przypaść do opracowania niemała liczba planów rozwoju. Szacuje się, że najmniej planów na 1 doradcę w tym podregionie przypadnie w powiecie wrocławskim (146), najwięcej w radziejowskim (186).

Przygotowanie planu rozwoju gospodarstwa jest bardzo pracochłonne. Poprawnie opracowany plan przedsięwzięcia powinien zawierać [Mańko 2007]:

- opis sytuacji wyjściowej, w tym: charakterystykę warunków środowiskowych i rynkowych w jakich funkcjonuje gospodarstwo, zasobów produkcyjnych i finansowych jakimi dysponuje rolnik przed podjęciem inwestycji, organizacji produkcji i wyników ekonomicznych osiągniętych w gospodarstwie w ostatnim czasie;
- wizję docelowego wyposażenia gospodarstwa, sposobu zorganizowania produkcji oraz spodziewanych rezultatów (realizacji celów) dla rolnika i jego rodziny;
- program inwestycji i harmonogram (terminy) ich realizacji;
- zakładaną organizację produkcji i spodziewane wyniki produkcyjne w kolejnych latach planu;
- przepływy środków pieniężnych oraz planowane wyniki finansowe działalności w okresie planowania;
- harmonogram spłaty kredytów;
- ocenę ryzyka utraty bieżącej i długookresowej zdolności płatniczej.

Niezwykle ważna w przygotowaniu planu rozwoju gospodarstwa będzie rola doradców. Potencjalna liczba planów rozwoju do przygotowania przez jednego doradcę jest znaczna (tabela 1). Doradcy, aby temu podołać muszą zostać wyposażeni w obiektywne metody i narzędzia (oprogramowanie, bazy danych) służące przygotowaniu planów rozwoju gospodarstw. Brakuje zarówno prostych i efektywnych nadających się do masowego stosowania wzorów planów rozwoju, jak też wiarygodnych danych o charakterze planistycznym. Istnieją wprawdzie informacje z gospodarstw prowadzących rachunkowość unijną (FADN), dotyczące całego gospodarstwa, które można by wykorzystać tworząc bazy danych, nie ma jednak informacji z zakresu technologii produkcji, które są niezbędne przy projektowaniu rozwoju gospodarstwa. Tych danych nie ma i nic się nie robi aby je pozyskać.

4. Wnioski

Przeprowadzona analiza pozwala na sformułowanie następujących wniosków:

1. Znaczna liczba gospodarstw w województwie kujawsko-pomorskim, które aby się rozwijać będą musiały przygotować plan rozwoju, wymaga odpowiedniego przygotowania doradztwa.
2. Doradztwo, aby spełniać swoją rolę musi zostać wyposażone w obiektywne metody i narzędzia służące przygotowaniu planów rozwoju gospodarstw.
3. Konieczne jest opracowanie prostych i efektywnych nadających się do masowego stosowania wzorów planów rozwoju, jak też zgromadzenia wiarygodnych danych o charakterze planistycznym.

LITERATURA

1. Leśniak B., 1997: Analiza i planowanie rozwoju gospodarstw rolnych jako metoda rolniczego doradztwa socjalno-ekonomicznego stosowana w krajach Unii Europejskiej. Centrum Doradztwa i Edukacji w Rolnictwie, Poznań.
2. Mańko S., 2007: Planowanie rozwoju gospodarstwa rolnego. [w]: Runowski H. (red.): Finanse gospodarstwa rolnego. Wyd. K-PODR. Przysiek, s. 46-51.
3. Mańko S., Sass R., Sobczyński T., 2008: Zróżnicowanie sytuacji dochodowej polskich gospodarstw rolnych. [w]: Sokołowska S. (red.): Problemy rozwoju obszarów wiejskich. Wieś i rolnictwo w procesie zmian. Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego, w druku.
4. www.armir.gov.pl

MARIA JOLANTA ORŁOWSKA

OCENA MOŻLIWOŚCI PRZYGOTOWANIA PLANÓW ROZWOJU GOSPODARSTW PRZEZ DORADCÓW KUJAWSKO-POMORSKIEGO OŚRODKA DORADZTWA ROLNICZEGO W MINIKOWIE

STRESZCZENIE

Celem opracowania było określenie potencjalnej liczby gospodarstw w województwie kujawsko-pomorskim, które, aby się rozwijać, będą wymagały przygotowania planu rozwoju oraz analiza możliwości w tym zakresie Kujawsko-Pomorskiego Ośrodka Doradztwa Rolniczego.

Szacując gospodarstwa rozwojowe, przyjęto, że będą to gospodarstwa o wielkości powyżej 8 ESU. Znaczna liczba gospodarstw jaka może być zainteresowana sporządzeniem planu rozwoju sprawia, że doradztwo, aby spełniać swoją rolę musi zostać wyposażone w obiektywne metody i narzędzia służące planowaniu.

Słowa kluczowe: rozwój gospodarstw rolnych, Ośrodki Doradztwa Rolniczego, doradcy

MARIA JOLANTA ORŁOWSKA

THE ESTIMATION OF THE POSSIBILITY OF PREPARATION OF FARM DEVELOPMENT PLANS BY ADVISERS OF KUJAWSKO-POMORSKIE AGRICULTURAL ADVISORY SERVICE IN MINIKOWO

SUMMARY

The aim of the paper was to estimate the potential number of farms in kujawsko-pomorskie province that need development plans to be done for their future development. The second goal of the research was to analyse the possibilities of the Kujawsko-Pomorski Agricultural Advisory Centre in this field.

Estimating the number of developmental farms assumed that their scale would be over 8 ESU. The significant number of farms interested in having drawn up a development plan causes that advisory centres need to be well equipped in objective methods and tools useful for planning.

Key words: farms development, agricultural advisory centres, advisory officers